

Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ

JULIANE KOKOTT

της 21ης Οκτωβρίου 2021¹

Υπόθεση C-463/20

Namur-Est Environnement ASBL

κατά

Région wallonne,

μετέχουσα στη διαδικασία:

Cimenteries CBR SA

[αίτηση του Conseil d'État (Συμβουλίου της Επικρατείας, Βέλγιο)
για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

«Προδικαστική παραπομπή – Περιβάλλον – Οδηγία 2011/92/ΕΕ – Εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον – Έργο με αντικείμενο την εκμετάλλευση λατομείου – Υποχρέωση συμμετοχής του κοινού πριν από τη χορήγηση άδειας για το έργο – Έννοια του όρου “άδεια” – Οδηγία 92/43/ΕΟΚ – Διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας – Οδηγία 2009/147/ΕΚ – Διατήρηση των αγρίων πτηνών – Προστασία των ζωικών και φυτικών ειδών και των πτηνών – Απόφαση περί παρέκκλισης»

I. Εισαγωγή

1. Σύμφωνα με την οδηγία ΕΠΕ², για ορισμένα έργα απαιτείται χορήγηση άδειας και προηγούμενη εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων, ήτοι γνωμοδότηση περί των πιθανών σημαντικών επιπτώσεων στο περιβάλλον, καθώς και συμμετοχή του κοινού. Αν το έργο ενδέχεται να επηρεάσει δυσμενώς τα αυστηρώς προστατευόμενα είδη που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας για τους οικοτόπους³ ή της οδηγίας για τα πτηνά⁴, οι επιπτώσεις αυτές πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά την εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων.

¹ Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γερμανική.

² Οδηγία 2011/92/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Δεκεμβρίου 2011, για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον (ΕΕ 2012, L 26, σ. 1).

³ Οδηγία 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Μαΐου 1992, για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας (ΕΕ 1992, L 206, σ. 7), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 2013/17/ΕΕ του Συμβουλίου, της 13ης Μαΐου 2013 (ΕΕ 2013, L 158, σ. 193).

⁴ Οδηγία 2009/147/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 30ής Νοεμβρίου 2009, περί της διατήρησης των αγρίων πτηνών (ΕΕ 2010, L 20, σ. 7), όπως τροποποιήθηκε προσφάτως με την οδηγία 2013/17/ΕΕ του Συμβουλίου, της 13ης Μαΐου 2013, για την προσαρμογή ορισμένων οδηγιών στον τομέα του περιβάλλοντος, λόγω της προσχώρησης της Δημοκρατίας της Κροατίας (ΕΕ 2013, L 158, σ. 193).

2. Η παρούσα διαδικασία, κινηθείσα με αφορμή την επαναλειτουργία λατομείου στη βελγική περιφέρεια της Βαλονίας, εγείρει το ζήτημα κατά πόσον οι αρμόδιες υπηρεσίες μπορούν να εγκρίνουν παρεκκλίσεις από την προστασία αυστηρά προστατευόμενων ειδών, ακόμη και πριν από την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Ούτε η οδηγία για τους οικοτόπους ούτε η οδηγία για τα πτηνά ή η εφαρμοστέα νομοθεσία του Βελγίου ή της Βαλονίας προβλέπουν εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ή συμμετοχή του κοινού στο πλαίσιο λήψης αποφάσεων περί παρέκκλισης από την προστασία των ειδών. Εντούτοις, το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι η επίμαχη άδεια, η οποία επιβάλλεται από τη νομοθεσία περί προστασίας των ειδών, αποτελεί στην πράξη αναγκαία προϋπόθεση για την υλοποίηση έργου υπό το πρίσμα της οδηγίας ΕΠΕ, υπό την έννοια ότι η οδηγία αυτή θα μπορούσε να συνιστά εμπόδιο για την πρόωρη λήψη της οικείας απόφασης.

II. Το νομικό πλαίσιο

A. Η οδηγία ΕΠΕ

3. Η δεύτερη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας ΕΠΕ αποσαφηνίζει τον σκοπό που επιδιώκεται με την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων:

«[...] Οι επιπτώσεις στο περιβάλλον όλων των τεχνικών διαδικασιών σχεδιασμού και λήψης αποφάσεων θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη όσο το δυνατό πιο έγκαιρα.»

4. Το άρθρο 1, παράγραφος 2, στοιχείο γ', της οδηγίας ΕΠΕ ορίζει τον όρο «άδεια» ως την «απόφαση της ή των αρμόδιων αρχών που δίνει το δικαίωμα στον κύριο του έργου να πραγματοποιήσει το έργο».

5. Το άρθρο 2, παράγραφοι 1 έως 3, της οδηγίας ΕΠΕ ρυθμίζει την υποβολή της εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων στο πλαίσιο της διαδικασίας χορήγησης άδειας:

«1. Τα κράτη μέλη λαμβάνουν όλα τα αναγκαία μέτρα ώστε να διασφαλισθεί ότι, πριν χορηγηθεί η άδεια, τα έργα τα οποία ενδέχεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον λόγω, μεταξύ άλλων, της φύσεως, του μεγέθους ή της θέσεώς τους, υπόκεινται σε παροχή άδειας και εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Αυτά τα έργα ορίζονται στο άρθρο 4.

2. Η εκτίμηση των επιπτώσεων στο περιβάλλον μπορεί να εντάσσεται από τα κράτη μέλη στο πλαίσιο των υπάρχουσών διαδικασιών παροχής αδειών για έργα ή, αν δεν υπάρχει τέτοια διαδικασία, στα πλαίσια άλλων διαδικασιών ή των διαδικασιών που θα θεσπιστούν για την εκπλήρωση των στόχων της παρούσας οδηγίας.

3. Τα κράτη μέλη μπορούν να προβλέψουν ενιαία διαδικασία για την εκπλήρωση των απαιτήσεων της παρούσας οδηγίας και της [οδηγίας σχετικά με την ολοκληρωμένη πρόληψη και τον έλεγχο της ρύπανσης⁵].»

⁵ Οδηγία 2008/1/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 15ης Ιανουαρίου 2008, σχετικά με την ολοκληρωμένη πρόληψη και έλεγχο της ρύπανσης (ΕΕ 2008, L 24, σ. 8).

6. Η εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων περιγράφεται αναλυτικότερα στο άρθρο 3 της οδηγίας ΕΠΕ:

«Η εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων εντοπίζει, περιγράφει και αξιολογεί δεόντως, υπό το πρίσμα κάθε συγκεκριμένης περίπτωσης και σύμφωνα με τα άρθρα 4 έως 12, τις άμεσες και έμμεσες επιπτώσεις ενός έργου:

- α) στον άνθρωπο, στην πανίδα και στη χλωρίδα·
- β) στο έδαφος, στα ύδατα, στον αέρα, στο κλίμα και στο τοπίο·
- γ) στα υλικά αγαθά και στην πολιτιστική κληρονομιά·
- δ) στην αλληλεπίδραση μεταξύ των παραγόντων που αναφέρονται στα στοιχεία α), β) και γ).»

7. Κατά το άρθρο 4, παράγραφος 1, και το παράρτημα I, σημείο 19, της οδηγίας ΕΠΕ, λατομεία εκτάσεως άνω των 25 εκταρίων θεωρούνται σε κάθε περίπτωση έργα τα οποία ενδέχεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον. Κατά συνέπεια, πρέπει υποχρεωτικώς να ελέγχονται οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις τους σύμφωνα με την οδηγία.

8. Το άρθρο 5, παράγραφος 1, και το παράρτημα IV, σημείο 3, της οδηγίας ΕΠΕ προβλέπουν ότι ο κύριος του έργου παρέχει, υπό την κατάλληλη μορφή, περιγραφή των στοιχείων του περιβάλλοντος που ενδέχεται να θιγούν σημαντικά από το προτεινόμενο έργο, συμπεριλαμβανομένης ειδικότερα της πανίδας και της χλωρίδας.

9. Το άρθρο 6 της οδηγίας ΕΠΕ περιέχει τις βασικές διατάξεις σχετικά με τη συμμετοχή του κοινού:

«1. Τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα ώστε να διασφαλίζεται ότι οι αρχές τις οποίες ενδέχεται να αφορά το έργο, λόγω της ειδικής τους αρμοδιότητας επί θεμάτων περιβάλλοντος, μπορούν να εκφράσουν γνώμη για τις πληροφορίες που παρέχει ο κύριος του έργου και για την αίτηση άδειας. [...]

2. Το κοινό ενημερώνεται έγκαιρα, [...] για τα ακόλουθα ζητήματα [...] και, το αργότερο, μόλις καταστεί ευλόγως δυνατή η παροχή πληροφοριών:

- α) την αίτηση για συναίνεση ανάπτυξης [(άδεια)]·
- β) το γεγονός ότι το έργο υπόκειται σε διαδικασία εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων και, ανάλογα με την περίπτωση, το γεγονός ότι έχει εφαρμογή το άρθρο 7·
- γ) λεπτομέρειες σχετικά με τις αρμόδιες αρχές που είναι υπεύθυνες για τη λήψη της απόφασης, τις αρχές από τις οποίες μπορούν να παρασχεθούν σχετικές πληροφορίες, και τις αρχές προς τις οποίες μπορούν να υποβληθούν παρατηρήσεις ή ερωτήματα καθώς και λεπτομέρειες του χρονοδιαγράμματος για τη διαβίβαση των παρατηρήσεων ή των ερωτημάτων·
- δ) τη φύση των πιθανών αποφάσεων ή, στην περίπτωση που υφίσταται, το σχέδιο απόφασης·
- ε) ένδειξη του κατά πόσον είναι διαθέσιμες οι πληροφορίες που συλλέγονται σύμφωνα με το άρθρο 5·

στ) ένδειξη του χρονοδιαγράμματος και του τύπου παροχής των σχετικών πληροφοριών καθώς και των μέσων με τα οποία οι εν λόγω πληροφορίες καθίστανται διαθέσιμες·

ζ) λεπτομέρειες όσον αφορά τις ρυθμίσεις περί της συμμετοχής του κοινού κατά την παράγραφο 5 του παρόντος άρθρου.

3. Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι, σε εύλογο χρονικό διάστημα, τίθενται στη διάθεση του ενδιαφερόμενου κοινού τα ακόλουθα:

α) κάθε πληροφορία που συλλέγεται σύμφωνα με το άρθρο 5·

β) σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία, οι κύριες εκθέσεις και συμβουλές που παρέχονται στην αρμόδια αρχή ή αρχές κατά το χρόνο που το ενδιαφερόμενο κοινό ενημερώνεται σύμφωνα με την παράγραφο 2 του παρόντος άρθρου·

γ) σύμφωνα με τις διατάξεις της [οδηγίας για τις περιβαλλοντικές πληροφορίες⁶], πληροφορίες, πλην εκείνων οι οποίες αναφέρονται στην παράγραφο 2 του παρόντος άρθρου, και έχουν σχέση με την απόφαση σύμφωνα με το άρθρο 8 της παρούσας οδηγίας και οι οποίες καθίστανται διαθέσιμες μόνο αφού έχει ενημερωθεί το ενδιαφερόμενο κοινό σύμφωνα με την παράγραφο 2 του παρόντος άρθρου.

4. Στο ενδιαφερόμενο κοινό παρέχονται έγκαιρα και πραγματικά δυνατότητες να συμμετάσχει στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων σχετικά με το περιβάλλον που αναφέρονται στο άρθρο 2, παράγραφος 2, και, για τον σκοπό αυτό, έχει το δικαίωμα να διατυπώνει παρατηρήσεις και γνώμες, όταν όλες οι επιλογές είναι ακόμη δυνατές, στην αρμόδια αρχή ή αρχές πριν από τη λήψη της απόφασης για τη συναίνεση ανάπτυξης [(άδεια)].

5. [...]»

10. Η σημασία της εκτίμησης των επιπτώσεων στο περιβάλλον καθορίζεται στο άρθρο 8 της οδηγίας ΕΠΕ ως ακολούθως:

«Τα αποτελέσματα των διαβουλεύσεων και οι πληροφορίες που συγκεντρώνονται βάσει των άρθρων 5, 6 και 7 πρέπει να λαμβάνονται υπόψη στο πλαίσιο της διαδικασίας χορήγησης άδειας.»

11. Το άρθρο 11 της οδηγίας ΕΠΕ περιέχει κανόνες σχετικά με ένδικα βοηθήματα κατά των αποφάσεων για τις οποίες απαιτείται συμμετοχή του κοινού σύμφωνα με την οδηγία ΕΠΕ:

«1. Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι, σύμφωνα με [την] εθνική έννομη τάξη τους, το ενδιαφερόμενο κοινό:

α) που έχει επαρκές συμφέρον ή, εναλλακτικά·

β) που υποστηρίζει ότι επέρχεται προσβολή δικαιώματος, εάν αυτό απαιτείται ως προϋπόθεση από το διοικητικό δικονομικό δίκαιο ενός κράτους μέλους,

έχει πρόσβαση σε μια διαδικασία εξέτασης ενώπιον δικαστηρίου ή άλλου ανεξάρτητου και αμερόληπτου οργάνου συσταθέντος νομοθετικώς, προκειμένου να αμφισβητήσει την ουσιαστική

⁶ Οδηγία 2003/4/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 28ης Ιανουαρίου 2003, για την πρόσβαση του κοινού σε περιβαλλοντικές πληροφορίες (ΕΕ 2003, L 41, σ. 26).

ή τη διαδικαστική νομιμότητα αποφάσεων, πράξεων ή παραλείψεων που εμπίπτουν στις διατάξεις της παρούσας οδηγίας περί συμμετοχής του κοινού.

2. Τα κράτη μέλη καθορίζουν σε ποια φάση είναι δυνατόν να προσβάλλονται αποφάσεις, πράξεις ή παραλείψεις.

3. Τα κράτη μέλη καθορίζουν τι αποτελεί επαρκές συμφέρον και τι προσβολή δικαιώματος, με σταθερό γνώμονα να παρέχεται στο ενδιαφερόμενο κοινό ευρεία πρόσβαση στη δικαιοσύνη. [...]

B. Η οδηγία 2014/52/ΕΕ

12. Επιπλέον, ενδιαφέρον παρουσιάζει η αναδιατύπωση του άρθρου 2, παράγραφος 3, της οδηγίας ΕΠΕ, η οποία εισήχθη με την οδηγία 2014/52⁷ και δεν τυγχάνει ακόμα εφαρμογής στην υπό κρίση διαδικασία:

«3. Στην περίπτωση έργων για τα οποία προκύπτει ταυτόχρονα υποχρέωση διενέργειας εκτιμήσεων των επιπτώσεών τους στο περιβάλλον από την παρούσα οδηγία και από την [οδηγία για τους οικοτόπους] και/ή από την [οδηγία για τα πτηνά], όπου ενδείκνυται, τα κράτη μέλη διασφαλίζουν τις δέουσες συντονισμένες και/ή κοινές διαδικασίες για την εκπλήρωση των απαιτήσεων της εν λόγω ενωσιακής νομοθεσίας.

Στην περίπτωση έργων, για τα οποία η υποχρέωση διενέργειας εκτιμήσεων των επιπτώσεών τους στο περιβάλλον προκύπτει ταυτόχρονα από την παρούσα οδηγία και άλλο ενωσιακό νομοθέτημα πέραν των οδηγιών που απαριθμούνται στο πρώτο εδάφιο, τα κράτη μέλη μπορούν να προβλέψουν συντονισμένες ή/και κοινές διαδικασίες.

Κατά τη συντονισμένη διαδικασία του πρώτου και του δεύτερου εδαφίου, τα κράτη μέλη προσπαθούν να συντονίσουν τις διάφορες μεμονωμένες εκτιμήσεις περιβαλλοντικών επιπτώσεων ενός συγκεκριμένου έργου που απαιτούνται βάσει της σχετικής ενωσιακής νομοθεσίας ορίζοντας προς τούτο μια αρχή, με την επιφύλαξη τυχόν αντιθέτων διατάξεων άλλων σχετικών ενωσιακών νομοθετημάτων.

Κατά την κοινή διαδικασία του πρώτου και του δεύτερου εδαφίου, τα κράτη μέλη προσπαθούν να υποβάλουν ενιαία εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ενός συγκεκριμένου έργου που απαιτείται βάσει της σχετικής ενωσιακής νομοθεσίας, με την επιφύλαξη τυχόν αντιθέτων διατάξεων άλλων σχετικών ενωσιακών νομοθετημάτων.

Η Επιτροπή παρέχει κατευθυντήριες γραμμές όσον αφορά τη θέσπιση όλων των συντονισμένων ή κοινών διαδικασιών για έργα που υπάγονται ταυτόχρονα σε εκτιμήσεις βάσει της παρούσας οδηγίας και [της οδηγίας για τους οικοτόπους, της οδηγίας για τα ύδατα⁸, της οδηγίας για τα πτηνά και της οδηγίας περί βιομηχανικών εκπομπών⁹].»

⁷ Οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Απριλίου 2014, για την τροποποίηση της οδηγίας ΕΠΕ (ΕΕ 2014, L 124, σ. 1).

⁸ Οδηγία 2000/60/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Οκτωβρίου 2000, για τη θέσπιση πλαισίου κοινοτικής δράσης στον τομέα της πολιτικής των υδάτων (ΕΕ 2000, L 327, σ. 1).

⁹ Οδηγία 2010/75/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 24ης Νοεμβρίου 2010, περί βιομηχανικών εκπομπών (ολοκληρωμένη πρόληψη και έλεγχος της ρύπανσης) (ΕΕ 2010, L 334, σ. 17).

Γ. Προστασία των ειδών

13. Τα άρθρα 12 και 13 και το παράρτημα IV της οδηγίας για τους οικοτόπους απαιτούν τη θέσπιση καθεστώτος αυστηρής προστασίας ορισμένων ζωικών και φυτικών ειδών, το οποίο να απαγορεύει πολλές μορφές διατάραξης των ειδών αυτών. Το άρθρο 16 επιτρέπει, υπό ορισμένους όρους, την παρέκκλιση από τις εν λόγω διατάξεις περί προστασίας.

14. Τα άρθρα 5 και 9 της οδηγίας για τα πτηνά προβλέπουν παρόμοιες ρυθμίσεις για όλα τα ευρωπαϊκά είδη πτηνών.

III. Τα πραγματικά περιστατικά και η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως

15. Στις 4 Νοεμβρίου 2008 η ανώνυμη εταιρία Sagrex υπέβαλε αίτηση χορήγησης ενιαίας άδειας για την εκ νέου εκμετάλλευση του λατομείου του Bossimé, τη διάνοιξη σήραγγας μεταξύ των λατομείων του Bossue και του Lives-sur-Meuse, την εγκατάσταση ιμάντα μεταφοράς στο λατομείο του Lives-sur-Meuse και την κατασκευή αποβάθρας φόρτωσης φορηγίδων στις όχθες του ποταμού Μεύση στη βελγική περιφέρεια της Βαλονίας. Το έργο αφορά έκταση άνω των 50 εκταρίων.

16. Στις 12 Μαΐου 2010 η Département de la nature et des forêts (υπηρεσία για τη φύση και τα δάση, στο εξής DNF) της περιφέρειας της Βαλονίας εξέδωσε αρνητική γνωμοδότηση, καθόσον στο έργο δεν λαμβάνονταν υπόψη οι υποχρεώσεις περί προστασίας των ζωικών και φυτικών ειδών.

17. Στις 15 Απριλίου 2016 η SAGREX υπέβαλε αίτηση χορήγησης παρεκκλίσεων από τα μέτρα προστασίας των ζωικών και φυτικών ειδών, συνοδευόμενη από μελέτη με τίτλο «Καταστροφή του περιβάλλοντος χώρου και μετατόπιση φυτικών ειδών για την εκμετάλλευση του λατομείου του Bossimé». Στις 27 Ιουνίου 2016 ο inspecteur général (γενικός επιθεωρητής) της DNF χορήγησε τη ζητηθείσα παρέκκλιση και, ως εκ τούτου, επέτρεψε στη Sagrex να διαταράξει, μέσω της εφαρμογής ορισμένων μέτρων μετριασμού, διάφορα ζωικά και φυτικά είδη, καθώς και τους οικοτόπους των ειδών αυτών. Πρόκειται για την προσβαλλόμενη πράξη.

18. Στις 30 Σεπτεμβρίου 2016 η Sagrex κατέθεσε τροποποιητικά σχέδια και συμπληρωματική μελέτη επιπτώσεων στο πλαίσιο της αίτησης χορήγησης ενιαίας άδειας.

19. Στο διάστημα από τις 21 Νοεμβρίου έως τις 21 Δεκεμβρίου 2016 διενεργήθηκε δημοσκόπηση επί του τροποποιημένου έργου, στο πλαίσιο της οποίας διατυπώθηκαν πολλές αντιρρήσεις.

20. Στις 21 Δεκεμβρίου 2016 η DNF εξέδωσε θετική γνωμοδότηση, υπό όρους, επί της αίτησης χορήγησης ενιαίας άδειας. Η γνωμοδότηση αυτή αιτιολογήθηκε, μεταξύ άλλων, ως εξής:

«έχοντας υπόψη ότι, μέσω των συστάσεων που εκτίθενται στον φάκελο της αίτησης, των υποχρεώσεων που απορρέουν από την παρέκκλιση της 27ης Ιουνίου 2016 και των όρων που εκτίθενται κατωτέρω, οι σημαντικές επιπτώσεις του έργου αυτού όσον αφορά τη διατήρηση της φύσης μπορούν να περιοριστούν σε αποδεκτό επίπεδο, λαμβανομένων υπόψη, μεταξύ άλλων, των μέτρων αντισταθμίσεως [...]».

21. Στις 25 Σεπτεμβρίου 2017 ο αρμόδιος υπουργός της περιφέρειας της Βαλονίας αρνήθηκε εντούτοις να χορηγήσει την ενιαία άδεια. Κατά της εν λόγω αποφάσεως η μητρική εταιρία της Sagrex, ήτοι η Cimenteries CBR SA, άσκησε προσφυγή ακυρώσεως η οποία, ωστόσο, απορρίφθηκε με απόφαση της 14ης Μαΐου 2020.

22. Εντούτοις, στις 18 Ιανουαρίου 2017 η μη κερδοσκοπική ένωση Namur-Est Environnement ήδη είχε ασκήσει προσφυγή ενώπιον του βελγικού Conseil d'État (Συμβουλίου της Επικρατείας) για την ακύρωση της από 27 Ιουνίου 2016 αποφάσεως με την οποία χορηγούνταν παρεκκλίσεις από τα μέτρα προστασίας των ζωικών και φυτικών ειδών που προσδιορίζονται στον νόμο περί διατήρησης της φύσης. Στην εν λόγω διαδικασία παρενέβη η Cimenteries CBR.

23. Στην αίτηση προδικαστικής αποφάσεως που υπέβαλε, το Συμβούλιο της Επικρατείας εκθέτει ότι αποκλειστικό αντικείμενο της απόφασης περί παρέκκλισης είναι ότι επιτρέπει τη διατάραξη ζώων και την υποβάθμιση των οικοτόπων των ειδών αυτών. Αντιθέτως, η κύρια απόφαση η οποία δίνει το δικαίωμα στον κύριο του έργου να πραγματοποιήσει το έργο του είναι η ενιαία άδεια η οποία ενδέχεται, κατόπιν δημοσκόπησης, να μη χορηγηθεί ή να εξαρτηθεί από όρους αυστηρότερους από τους προβλεπόμενους στην προσβαλλόμενη πράξη. Η αρμόδια για τη χορήγηση της ενιαίας άδειας αρχή πρέπει να εξετάσει το σύνολο των πολεοδομικών και περιβαλλοντικών πτυχών του έργου που αφορά την εκμετάλλευση του λατομείου. Στο πλαίσιο αυτό, μπορεί να εκτιμήσει αυστηρότερα τις επιπτώσεις της εν λόγω εκμετάλλευσης υπό το πρίσμα των παραμέτρων τις οποίες καθορίζει η αρχή που εξέδωσε την προσβαλλόμενη πράξη. Εν προκειμένω, η αρχή αρνήθηκε λοιπόν να χορηγήσει την ενιαία άδεια σχετικά με την εκμετάλλευση του λατομείου.

24. Ως εκ τούτου, το Conseil d'État (Συμβούλιο της Επικρατείας) υπέβαλε στο Δικαστήριο τα ακόλουθα ερωτήματα:

- 1) Συνιστούν η απόφαση η οποία «επιτρέπει τη διατάραξη ζώων και την υποβάθμιση των οικοτόπων των ειδών αυτών με σκοπό την εκμετάλλευση λατομείου» και η απόφαση η οποία επιτρέπει ή δεν επιτρέπει την εκμετάλλευση αυτή (ενιαία άδεια) μία και την αυτή άδεια (κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 2, στοιχείο γ', της οδηγίας ΕΠΕ) η οποία αφορά ένα και το αυτό έργο (κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 2, στοιχείο α', της ίδιας οδηγίας), σε περίπτωση που, αφενός, η εν λόγω εκμετάλλευση δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί χωρίς την πρώτη εκ των ως άνω αποφάσεων και, αφετέρου, η αρμόδια για την έκδοση των ενιαίων αδειών αρχή διατηρεί τη δυνατότητα να εκτιμά αυστηρότερα τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις της εκμετάλλευσης αυτής σε σχέση με τις παραμέτρους που καθόρισε η αρχή η οποία εξέδωσε την πρώτη απόφαση;
- 2) Σε περίπτωση καταφατικής απάντησης στο πρώτο ως άνω ερώτημα, τηρούνται επαρκώς οι απαιτήσεις που προβλέπονται στην εν λόγω οδηγία, ιδίως δε στα άρθρα 2, 5, 6, 7 και 8, όταν το στάδιο της συμμετοχής του κοινού διεξάγεται μετά την έκδοση της απόφασης η οποία «επιτρέπει τη διατάραξη ζώων και την υποβάθμιση των οικοτόπων των ειδών αυτών με σκοπό την εκμετάλλευση λατομείου», αλλά πριν από την έκδοση της κύριας απόφασης η οποία παρέχει στον κύριο του έργου το δικαίωμα να εκμεταλλευτεί το λατομείο;

25. Γραπτές παρατηρήσεις κατέθεσαν η Namur-Est Environnement, η Cimenteries CBR, το Βασίλειο του Βελγίου, η Τσεχική Δημοκρατία καθώς και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Με εξαίρεση την Τσεχική Δημοκρατία, οι μετέχοντες στη διαδικασία παρέστησαν επίσης κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η οποία διεξήχθη στις 9 Σεπτεμβρίου 2021.

IV. Νομική εκτίμηση

26. Με την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως ζητείται να διευκρινιστεί η σχέση μεταξύ δύο αδειών που αφορούν ένα και το αυτό έργο. Πρόκειται, αφενός, για την αρχικώς χορηγηθείσα άδεια με την οποία επετράπη παρέκκλιση από τις ρυθμίσεις για την προστασία ορισμένων ειδών της πανίδας και της χλωρίδας (άδεια που επιβάλλεται από τη νομοθεσία περί προστασίας των ειδών) κατά την πραγματοποίηση του έργου και, αφετέρου, για την «ενιαία άδεια» του έργου στο σύνολό της η οποία, βάσει της άδειας που επιβάλλεται από τη νομοθεσία περί προστασίας των ειδών, υπόκειται σε διαδικασία εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων και η οποία τελικώς απορρίφθηκε.

27. Αφετηρία για την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αποτελεί η προσφυγή κατά της άδειας που επιβάλλεται από τη νομοθεσία περί προστασίας των ειδών. Η προσφεύγουσα, μη κερδοσκοπική ένωση Namur-Est Environnement, υποστηρίζει ότι η οδηγία ΕΠΕ απαγορεύει την προηγούμενη χορήγηση άδειας παρέκκλισης από τη νομοθεσία περί προστασίας των ειδών ανεξάρτητα από την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων.

28. Το πρώτο προδικαστικό ερώτημα εστιάζει στο κατά πόσον οι δύο αυτές άδειες αποτελούν από κοινού την άδεια που προβλέπει η οδηγία ΕΠΕ. Σε περίπτωση καταφατικής απάντησης, σε συνάρτηση με το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να διευκρινιστεί αν συνάδει με την οδηγία η χορήγηση της άδειας που επιβάλλεται από τη νομοθεσία περί προστασίας των ειδών, πριν από τη διεξαγωγή της εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων.

29. Κατά το άρθρο 2, παράγραφος 1, της οδηγίας ΕΠΕ τα κράτη μέλη λαμβάνουν όλα τα αναγκαία μέτρα ώστε να διασφαλισθεί ότι, πριν χορηγηθεί η άδεια, τα έργα που, μεταξύ άλλων, λόγω της φύσεως, του μεγέθους ή της θέσεώς τους, ενδέχεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον, υπόκεινται σε υποχρέωση χορήγησης άδειας και υποβάλλονται σε εκτίμηση όσον αφορά τις επιπτώσεις τους. Στο άρθρο 1, παράγραφος 2, στοιχείο γ', ως άδεια ορίζεται η απόφαση που δίνει το δικαίωμα στον κύριο του έργου να πραγματοποιήσει το έργο.

30. Επομένως, πρώτον, τα σχετικά έργα υπόκεινται σε υποχρέωση αδειοδότησης και, δεύτερον, πριν χορηγηθεί η εν λόγω άδεια πρέπει να εξετάζονται οι επιπτώσεις των έργων στο περιβάλλον.

31. Δεν αμφισβητείται ότι το επίμαχο έργο, το οποίο αφορά λατομείο, υπόκειται στις απαιτήσεις αυτές. Κατά το άρθρο 4, παράγραφος 1, και το παράρτημα I, σημείο 19, της οδηγίας ΕΠΕ, λατομεία εκτάσεως άνω των 25 εκταρίων θεωρούνται πάντοτε έργα τα οποία ενδέχεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον. Το επίμαχο έργο καταλαμβάνει επιφάνεια άνω των 50 εκταρίων, με αποτέλεσμα να είναι απαραίτητη η εκτίμηση των επιπτώσεων στο περιβάλλον.

32. Εντούτοις πρέπει να διευκρινιστεί κατά πόσον η άδεια του έργου πρέπει να περιλαμβάνει και την άδεια που χορηγείται βάσει της νομοθεσίας περί προστασίας των ειδών και, σε περίπτωση καταφατικής απάντησης, αν επιτρέπεται η χορήγηση της άδειας βάσει της νομοθεσίας περί προστασίας των ειδών πριν από τη διεξαγωγή της εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων.

A. Επί του παραδεκτού του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος

33. Το Βέλγιο υποστηρίζει ότι το πρώτο προδικαστικό ερώτημα είναι απαράδεκτο, καθόσον στηρίζεται στην εσφαλμένη υπόθεση ότι η χορηγούμενη βάσει της νομοθεσίας περί προστασίας των ειδών άδεια αποτελεί προϋπόθεση για τη χορήγηση της ενιαίας άδειας. Υποστηρίζει

περαιτέρω ότι, αν γινόταν δεκτό αυτό το επιχείρημα, θα δινόταν απάντηση και στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, δεδομένου ότι αυτό υποβάλλεται μόνο για την περίπτωση καταφατικής απάντησης στο πρώτο ερώτημα.

34. Είναι αληθές ότι το Δικαστήριο μπορεί να μην αποφανθεί επί αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως όταν προκύπτει προδήλως ότι η ζητούμενη ερμηνεία κανόνα της Ένωσης ουδεμία σχέση έχει με το υποστατό ή με το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης¹⁰, όπως ισχυρίζεται το Βέλγιο σε σχέση με το πρώτο ερώτημα.

35. Ωστόσο, στο πλαίσιο της διαδικασίας του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, η οποία στηρίζεται στον σαφή διαχωρισμό των καθηκόντων των εθνικών δικαστηρίων και του Δικαστηρίου, ο εθνικός δικαστής είναι ο μόνος αρμόδιος να διαπιστώσει και να αξιολογήσει τα πραγματικά περιστατικά της διαφοράς της κύριας δίκης, καθώς και να ερμηνεύσει και να εφαρμόσει το εθνικό δίκαιο¹¹. Συνεπώς, δεν εναπόκειται στο Δικαστήριο να αποφαινεται επί της ερμηνείας διατάξεων του εθνικού δικαίου ή να κρίνει αν η εκ μέρους του εθνικού δικαστηρίου ερμηνεία είναι ορθή¹². Ως εκ τούτου, το Δικαστήριο οφείλει να λαμβάνει υπόψη το πραγματικό και κανονιστικό πλαίσιο εντός του οποίου εντάσσονται τα προδικαστικά ερωτήματα, όπως αυτό εξειδικεύεται με την απόφαση περί παραπομπής¹³.

36. Μολονότι η σχέση μεταξύ της άδειας που χορηγείται βάσει της νομοθεσίας περί προστασίας των ειδών και της ενιαίας άδειας πρέπει να εξεταστεί κατωτέρω υπό το πρίσμα του δικαίου της Ένωσης, το σημείο αφετηρίας συνίσταται σε ζήτημα που άπτεται του εθνικού δικαίου. Συνεπώς, πρέπει να ληφθεί κυρίως υπόψη η εκτίμηση του Συμβουλίου της Επικρατείας, όπως αυτή απορρέει από την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως και συνιστά το έρεισμα του ερωτήματος που υποβλήθηκε στο Δικαστήριο.

37. Κατά τα λοιπά, ο ισχυρισμός που προβάλλει το Βέλγιο δεν φαίνεται πειστικός και ως προς την ουσία του, καθόσον η άδεια βάσει της νομοθεσίας περί προστασίας των ειδών ζητήθηκε ρητώς για την υλοποίηση του έργου που αφορά το λατομείο. Σύμφωνα με τις απόψεις που διατυπώθηκαν κατά την επ' ακροατηρίου διαδικασία, η διατάραξη προστατευόμενων ειδών επιτρέπεται μόνο στο πλαίσιο του έργου, επομένως, τουλάχιστον πρακτικά, προϋποθέτει την αδειοδότηση του έργου στο σύνολό του. Η σύνδεση αυτή με το έργο φαίνεται επίσης απαραίτητη υπό το πρίσμα του ενωσιακού δικαίου, δεδομένου ότι μόνον οι σκοποί που επιδιώκονται με το εκάστοτε μέτρο, στην προκειμένη περίπτωση με το έργο, δύνανται να δικαιολογήσουν παρέκκλιση από τις υποχρεώσεις περί προστασίας των ειδών χλωρίδας και πανίδας κατά το άρθρο 16 της οδηγίας για τους οικοτόπους¹⁴ και το άρθρο 9 της οδηγίας για τα πτηνά¹⁵.

38. Κατά συνέπεια, οι αντιρρήσεις που προβάλλει το Βέλγιο ως προς το παραδεκτό του πρώτου ερωτήματος και, ως εκ τούτου, του προδικαστικού ερωτήματος δεν μπορούν να γίνουν δεκτές.

¹⁰ Αποφάσεις της 10ης Δεκεμβρίου 2018, Wightman κ.λπ. (C-621/18, EU:C:2018:999, σκέψη 27), και της 14ης Οκτωβρίου 2020, Sappi Austria Produktion και Wasserverband «Region Gratkorn-Gratwein» (C-629/19, EU:C:2020:824, σκέψη 26).

¹¹ Αποφάσεις της 26ης Μαΐου 2011, Stichting Natuur en Milieu κ.λπ. (C-165/09 έως C-167/09, EU:C:2011:348, σκέψη 47), και της 3ης Φεβρουαρίου 2021, Fussl Modestraße Mayr (C-555/19, EU:C:2021:89, σκέψη 29).

¹² Αποφάσεις της 18ης Ιανουαρίου 2007, Auroux κ.λπ. (C-220/05, EU:C:2007:31, σκέψη 25), της 7ης Οκτωβρίου 2010, Santos Palhota κ.λπ. (C-515/08, EU:C:2010:589, σκέψη 18), και της 26ης Σεπτεμβρίου 2013, Texdata Software, (C-418/11, EU:C:2013:588, σκέψη 28).

¹³ Αποφάσεις της 25ης Οκτωβρίου 2001, Ambulanz Glöckner (C-475/99, EU:C:2001:577, σκέψη 10), της 26ης Σεπτεμβρίου 2013, Texdata Software (C-418/11, EU:C:2013:588, σκέψη 29), και της 15ης Απριλίου 2021, État belge (Στοιχεία μεταγενέστερα της απόφασης μεταφοράς) (C-194/19, EU:C:2021:270, σκέψη 26).

¹⁴ Βλ. απόφαση της 10ης Οκτωβρίου 2019, Luonnonsuojeluyhdistys Tapiola (C-674/17, EU:C:2019:851, σκέψεις 41 επ.).

¹⁵ Βλ. απόφαση της 17ης Μαρτίου 2021, One Voice και Ligue pour la protection des oiseaux (C-900/19, EU:C:2021:211, σκέψεις 37 επ. και 61).

B. Απάντηση επί της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως

39. Φρονώ πάντως ότι στα δύο ερωτήματα που υποβλήθηκαν από το Conseil d'État (Συμβούλιο της Επικρατείας) πρέπει να δοθεί *κοινή* απάντηση. Σε τελική ανάλυση, κρίσιμο δεν είναι το ζήτημα αν οι δύο άδειες συνιστούν τυπικώς από κοινού την άδεια που χορηγείται κατά την οδηγία ΕΠΕ, αλλά μόνο το κατά πόσον η οδηγία επιτρέπει να λαμβάνεται απόφαση επί ορισμένων επιπτώσεων που μπορεί να έχει ένα έργο στο περιβάλλον πριν γίνει εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων.

40. Ωστόσο, οι διατάξεις της οδηγίας ΕΠΕ και η συναφής νομολογία σχετικά με την ενσωμάτωση αποφάσεων επί ορισμένων περιβαλλοντικών πτυχών του έργου στην οικεία εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων φαίνεται να παρέχουν αντιφατικές ενδείξεις όσον αφορά την απάντηση στο εν λόγω ερώτημα.

41. Σημείο αφετηρίας είναι ο σκοπός περί επίτευξης μιας σφαιρικής αξιολόγησης όλων των περιβαλλοντικών επιπτώσεων στην οικεία εκτίμηση (κατωτέρω υπό 1).

42. Πάντως, η οδηγία ΕΠΕ περιλαμβάνει ρυθμίσεις για τον συντονισμό της διαδικασίας αδειοδότησης, από τις οποίες συνάγεται ότι δεν είναι απαραίτητο να λαμβάνεται απόφαση για όλες τις επιπτώσεις που θα έχει το έργο στο περιβάλλον στο πλαίσιο μίας και μόνον διαδικασίας (κατωτέρω υπό 2). Περαιτέρω, το Δικαστήριο έχει αναγνωρίσει τη δυνατότητα διαδικασιών αδειοδότησης πλειόνων σταδίων, στο πλαίσιο των οποίων η διενέργεια εκτίμησης των επιπτώσεων στο περιβάλλον απαιτείται μόνο σε ορισμένα στάδια (κατωτέρω υπό 3). Από τα ως άνω θα μπορούσε να συναχθεί το συμπέρασμα ότι η άδεια βάσει της νομοθεσίας περί προστασίας των ειδών μπορεί να χορηγείται ανεξάρτητα από την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων.

43. Τέλος, κάποιες οριστικές αποφάσεις επί ορισμένων επιπτώσεων στο περιβάλλον που εκδόθηκαν πριν από τη διεξαγωγή της διαδικασίας εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων αντιβαίνουν ωστόσο σε κρίσιμες βασικές αρχές που διέπουν την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Τούτο διότι, πρώτον, η συμμετοχή του κοινού πρέπει να ζητείται εγκαίρως, όταν όλες οι επιλογές είναι ακόμα διαθέσιμες, δεύτερον, τα πορίσματα της εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων πρέπει να λαμβάνονται υπόψη στην απόφαση που αφορά το έργο και, τρίτον, πρέπει να παρέχεται πλήρης δικαστική προστασία κατά της αποφάσεως αυτής (κατωτέρω υπό 4).

1. Προστασία των ειδών στην εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων

44. Η εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων αφορά όλες τις σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον, επομένως, ενδεχομένως, και τις σημαντικές επιπτώσεις σε προστατευόμενα είδη¹⁶. Ειδικότερα, σύμφωνα με το άρθρο 3, στοιχείο α', της οδηγίας ΕΠΕ, εντοπίζει, περιγράφει και αξιολογεί κατάλληλα σε κάθε ειδική περίπτωση τις άμεσες και έμμεσες επιπτώσεις ενός έργου, μεταξύ άλλων, στην πανίδα και τη χλωρίδα. Επομένως, βάσει του άρθρου 5, παράγραφος 1, και του παραρτήματος IV, σημείο 3, ο κύριος του έργου πρέπει να παρέχει περιγραφή των εν λόγω επιπτώσεων. Εξαιρέσεις για συγκεκριμένες περιβαλλοντικές επιπτώσεις δεν προβλέπονται.

¹⁶ Πρβλ. αποφάσεις της 24ης Νοεμβρίου 2011, Επιτροπή κατά Ισπανίας (Alto Sil) (C-404/09, EU:C:2011:768, σκέψη 86), και της 7ης Νοεμβρίου 2018, Holohan κ.λπ. (C-461/17, EU:C:2018:883, σκέψεις 57 έως 59), και προτάσεις μου στην τελευταία υπόθεση (EU:C:2018:649, σημεία 84 έως 87).

45. Η οριοθέτηση των επιπτώσεων που θα μπορούσαν να είναι σημαντικές και, συνεπώς, πρέπει να αποτελούν αντικείμενο της εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων δεν είναι πάντοτε ευχερής στην πράξη. Εντούτοις, αντικείμενο της εκτίμησης πρέπει να αποτελούν τουλάχιστον οι πληροφορίες που είναι απαραίτητες για την αξιολόγηση της συμβατότητας του έργου με την ισχύουσα νομοθεσία για το περιβάλλον.

46. Υπό το πρίσμα αυτό, το Δικαστήριο έχει αποφανθεί ότι στις υποβλητέες πληροφορίες πρέπει να περιλαμβάνονται τα αναγκαία στοιχεία για την εκτίμηση των επιπτώσεων ενός έργου στην κατάσταση των υδατικών συστημάτων, με βάση τα κριτήρια και τις υποχρεώσεις που προβλέπονται, μεταξύ άλλων, στο άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας για τα ύδατα¹⁷, για τη λεγόμενη «απαγόρευση υποβαθμίσεως»¹⁸.

47. Όπως εκθέτει η Cimenteries CBR, σε αυτό το πλαίσιο πρέπει να περιγράφονται και οι παρεκκλίσεις από τις διατάξεις της Ένωσης περί προστασίας των ειδών, ήτοι από τις απαγορεύσεις που εισάγουν τα άρθρα 12 και 13 της οδηγίας για τους οικοτόπους και το άρθρο 5 της οδηγίας για τα πτηνά. Τούτο δε διότι τέτοιου είδους παρεκκλίσεις από τις επιταγές της ενωσιακής περιβαλλοντικής νομοθεσίας είναι εκ της φύσεώς τους σημαντικές, ανεξάρτητα από τα αν, τελικώς, πρέπει να δικαιολογούνται βάσει του άρθρου 16 της οδηγίας για τους οικοτόπους ή του άρθρου 9 της οδηγίας για τα πτηνά. Σημαντικές μπορούν να είναι όμως και τυχόν παρεκκλίσεις από αμιγώς εθνικές διατάξεις που αφορούν την προστασία των ειδών.

48. Οι πληροφορίες αυτές πρέπει, σύμφωνα με το άρθρο 6, παράγραφος 3, της οδηγίας ΕΠΕ, να τίθενται στη διάθεση του ενδιαφερόμενου κοινού¹⁹ και, κατά συνέπεια, υπόκεινται στη διαδικασία συμμετοχής του κοινού. Περαιτέρω, σύμφωνα με το άρθρο 6, παράγραφος 1, πρέπει να εμπλέκονται και οι αρχές που είναι αρμόδιες για την προστασία των ειδών.

49. Επομένως, τα κράτη μέλη δεν επιτρέπεται να αποκλείουν από την εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων ορισμένες επιπτώσεις στο περιβάλλον και, ιδίως, δυσμενείς επιπτώσεις σε είδη προστατευόμενα από τη νομοθεσία της Ένωσης.

2. Συντονισμός διαφορετικών διαδικασιών

50. Υπό το πρίσμα της σφαιρικής εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, εκ πρώτης όψεως ο ορισμός της άδειας που περιέχεται στο άρθρο 1, παράγραφος 2, στοιχείο γ', της οδηγίας ΕΠΕ συνηγορεί υπέρ της απόψεως ότι και αυτή η άδεια πρέπει να διαλαμβάνει το σύνολο των συνεπειών του έργου στο περιβάλλον. Τούτο διότι, σύμφωνα με την ίδια διάταξη, ως άδεια νοείται η μοναδική απόφαση της ή των αρμόδιων αρχών που δίνει το δικαίωμα στον κύριο του έργου να πραγματοποιήσει το σχέδιο. Αυτό θα μπορούσε να έχει την έννοια ότι οι αρχές που είναι αρμόδιες για τις διάφορες επιπτώσεις στο περιβάλλον δεν πρέπει να συμμετέχουν στην εκτίμηση των εν λόγω επιπτώσεων μόνο στο πλαίσιο του άρθρου 6, παράγραφος 1, αλλά ότι η άδεια πρέπει επίσης να ρυθμίζει τις συνέπειες σφαιρικά.

51. Εντούτοις, από το άρθρο 2, παράγραφος 3, της οδηγίας ΕΠΕ προκύπτει ιδίως ότι η διαδικασία εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων και η εν συνεχεία αυτής χορηγηθείσα άδεια δεν πρέπει υποχρεωτικά να συγκεντρώνουν το σύνολο των αδειών που συνδέονται με το έργο, ούτε καν των αδειών που χορηγούνται στο πλαίσιο της νομοθεσίας για το περιβάλλον. Αντιθέτως, η

¹⁷ Αναφέρεται στην υποσημείωση 8.

¹⁸ Απόφαση της 28ης Μαΐου 2020, Land Nordrhein-Westfalen (C-535/18, EU:C:2020:391, σκέψη 81).

¹⁹ Πρβλ. απόφαση της 28ης Μαΐου 2020, Land Nordrhein-Westfalen (C-535/18, EU:C:2020:391, σκέψη 83).

εν λόγω διάταξη *επιτρέπει* στα κράτη μέλη να προβλέπουν ενιαία διαδικασία, προκειμένου να πληρούνται οι απαιτήσεις της οδηγίας ΕΠΕ και της οδηγίας σχετικά με την ολοκληρωμένη πρόληψη και τον έλεγχο της ρύπανσης²⁰ (έχει αντικατασταθεί από την οδηγία 2010/75 περί βιομηχανικών εκπομπών²¹). Εξ αντιδιαστολής συνάγεται ότι, στο πλαίσιο εκτελέσεως των δύο οδηγιών, επιτρέπεται επίσης να εφαρμόζονται *διαφορετικές* διαδικασίες και να χορηγούνται *χωριστές* άδειες.

52. Τούτο επιρρωννύεται από το άρθρο 2, παράγραφος 2, της οδηγίας ΕΠΕ, κατά το οποίο η εκτίμηση των επιπτώσεων στο περιβάλλον μπορεί να εντάσσεται από τα κράτη μέλη στο πλαίσιο των υπάρχουσών διαδικασιών παροχής αδειών για έργα ή, αν δεν υπάρχει τέτοια διαδικασία, στα πλαίσια άλλων διαδικασιών ή των διαδικασιών που θα προβλεφθούν προς εκπλήρωση των στόχων της οδηγίας.

53. Επικουρικώς επισημαίνεται ότι το συμπέρασμα αυτό δεν αναιρείται από το γεγονός ότι η αναδιατύπωση του άρθρου 2, παράγραφος 3, της οδηγίας ΕΠΕ που εισήχθη με την οδηγία 2014/52 δεν τυγχάνει ακόμα εφαρμογής στην παρούσα διαδικασία, αλλά επιβάλλει μόνο να υπάρχει συντονισμός σε σχέση με τις, αλυσιτελείς εν προκειμένω, εκτιμήσεις περιβαλλοντικών συνεπειών που αφορούν τους οικοτόπους κατά την οδηγία για τους οικοτόπους και την οδηγία για τα πτηνά.

54. Κατά συνέπεια, τα κράτη μέλη διαθέτουν συναφώς κάποια διακριτική ευχέρεια²². Ειδικότερα, δεν υποχρεούνται να προβλέπουν ενιαία διαδικασία, στο πλαίσιο της οποίας να λαμβάνεται απόφαση για όλες τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις του έργου μέσω μίας μόνο άδειας.

55. Ως εκ τούτου, η οδηγία ΕΠΕ δεν απαγορεύει, κατ' αρχήν, τη χορήγηση ειδικών αδειών που αφορούν ορισμένες περιβαλλοντικές επιπτώσεις, όπως την προστασία των ειδών, σε σχέση με έργα για τα οποία απαιτείται εκτίμηση των επιπτώσεων αυτών.

3. Ο χρονικός συντονισμός διαφορετικών διαδικασιών

56. Εντούτοις, από τα προεκτεθέντα δεν προκύπτει ακόμη αν επιτρέπεται να λαμβάνεται οριστική απόφαση επί ορισμένων επιπτώσεων του έργου στο περιβάλλον, *πριν* από τη διεξαγωγή της εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων.

57. Διάφοροι μετέχοντες στη διαδικασία εξέτασαν συναφώς τη νομολογία επί των λεγόμενων διαδικασιών πλειόνων σταδίων. Στο πλαίσιο αυτό, το Δικαστήριο επιχειρεί να βελτιστοποιήσει τους σκοπούς τόσο της σφαιρικής όσο και της πρώιμης εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων και, ταυτόχρονα, να σεβαστεί τη διαδικαστική αυτονομία των κρατών μελών.

58. Σύμφωνα με τη νομολογία αυτή, το εθνικό δίκαιο μπορεί να προβλέπει διαδικασία στην οποία αρχικά εκδίδεται η κύρια απόφαση και κατόπιν η εκτελεστική απόφαση, η οποία δεν μπορεί να βαίνει πέραν των όσων καθορίστηκαν με την κύρια απόφαση. Στην περίπτωση αυτή, τα αποτελέσματα, τα οποία το σχέδιο ενδέχεται να έχει στο περιβάλλον, πρέπει (κατά κανόνα) να επισημανθούν και να αξιολογηθούν κατά τη διαδικασία που αφορά την κύρια απόφαση²³.

²⁰ Αναφέρεται στην υποσημείωση 5.

²¹ Αναφέρεται στην υποσημείωση 9.

²² Απόφαση της 3ης Μαρτίου 2011, Επιτροπή κατά Ιρλανδίας (C-50/09, EU:C:2011:109, σκέψη 75).

²³ Αποφάσεις της 7ης Ιανουαρίου 2004, Wells (C-201/02, EU:C:2004:12, σκέψη 52), της 4ης Μαΐου 2006, Barker (C-290/03, EU:C:2006:286, σκέψη 47), της 28ης Φεβρουαρίου 2008, Abraham κ.λπ. (C-2/07, EU:C:2008:133, σκέψη 26), και της 29ης Ιουλίου 2019, Inter-Environnement Wallonie και Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen (C-411/17, EU:C:2019:622, σκέψη 86).

59. Ωστόσο, στο στάδιο αυτό δεν θα ήταν δυνατή η σφαιρική αξιολόγηση, αν οι επιπτώσεις στο περιβάλλον μπορούν να επισημανθούν μόλις κατά τη διαδικασία εκδόσεως της εκτελεστικής αποφάσεως. Στην περίπτωση αυτή, η εκτίμηση πρέπει να γίνεται στο πλαίσιο της διαδικασίας που αφορά την έκδοση της δεύτερης αυτής αποφάσεως, ήτοι σε μεταγενέστερο χρόνο²⁴.

60. Το Δικαστήριο έχει κρίνει μάλιστα ότι διάταξη κατά την οποία η εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων μπορεί να γίνει μόνο στο πλαίσιο του αρχικού σταδίου και όχι πλέον στο πλαίσιο του μεταγενέστερου σταδίου της εγκρίσεως των υπό επιφύλαξη σημείων αντιβαίνει στην οδηγία ΕΠΕ²⁵. Τούτο συνάδει με τον σκοπό περί σφαιρικής εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, ο οποίος θα διακυβευόταν αν η αξιολόγηση έπρεπε υποχρεωτικώς να γίνει σε χρόνο κατά τον οποίο δεν θα ήταν δυνατή η διαπίστωση όλων των επιπτώσεων του έργου.

61. Όπως αναφέρουν το Βέλγιο και η Τσεχική Δημοκρατία, αμφισβητείται κατά πόσον η άδεια που χορηγείται βάσει της νομοθεσίας για την προστασία των ειδών αποτελεί κύρια απόφαση για το έργο, κατά την έννοια της προπαρατεθείσας νομολογίας, δεδομένου ότι αφορά αποκλειστικά μία επιμέρους πτυχή αυτού. Εκ πρώτης όψεως φαίνεται ότι πρόκειται μάλλον για απόπειρα, προτού καταβληθούν περαιτέρω επίπονες και δαπανηρές προσπάθειες σχετικά με την ενιαία άδεια, να αρθεί ένα ειδικό εμπόδιο ή/και να αποσαφηνιστεί κατά πόσον αυτό είναι δυνατό. Και τούτο διότι το 2010 η προστασία των ειδών συνιστούσε ακόμα πρόσκομμα για την αδειοδότηση των έργων. Η Cimenteries CBR χαρακτηρίζει ωστόσο την άδεια που χορηγείται βάσει της νομοθεσίας περί προστασίας των ειδών σε αυτό το πλαίσιο ως στάδιο διαδικασίας αδειοδότησης που περιλαμβάνει πλείονα στάδια.

62. Εντούτοις, για την παρούσα υπόθεση σημαντικό είναι ιδίως το γεγονός ότι, σύμφωνα με την προεκτεθείσα νομολογία, η οδηγία ΕΠΕ επιτρέπει να λαμβάνεται απόφαση επί ορισμένων ζητημάτων προτού διενεργηθεί η εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Αν όμως οι «κύριες αποφάσεις», οι οποίες εκ της φύσεώς τους μπορεί να αφορούν πολλών ειδών επιπτώσεις του έργου στο περιβάλλον, επιτρέπεται να λαμβάνονται χωρίς εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, κατά μείζονα λόγο πρέπει να επιτρέπεται η λήψη πρόωγων αποφάσεων που αφορούν επιμέρους πτυχές με περιορισμένες επιπτώσεις στο περιβάλλον.

4. Η σημασία των αποτελεσμάτων της εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων για την αδειοδότηση και τη δικαστική προστασία

63. Ωστόσο, η νομολογία επί της διαδικασίας αδειοδότησης πλειόνων σταδίων στηρίζεται στην αρχική διατύπωση της οδηγίας ΕΠΕ και δεν λαμβάνει ακόμη υπόψη τις μεταβολές που επήλθαν²⁶ λόγω της Συμβάσεως του Aarhus²⁷. Συναφώς επισημαίνεται ειδικότερα η σημασία του άρθρου 6, παράγραφος 4, της οδηγίας ΕΠΕ. Σύμφωνα με αυτό, στο ενδιαφερόμενο κοινό πρέπει να

²⁴ Βλ. τη μνημονευόμενη στην υποσημείωση 23 νομολογία.

²⁵ Απόφαση της 4ης Μαΐου 2006, Επιτροπή κατά Ηνωμένου Βασιλείου (C-508/03, EU:C:2006:287, σκέψη 105).

²⁶ Άρθρο 3 της οδηγίας 2003/35/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Μαΐου 2003, σχετικά με τη συμμετοχή του κοινού στην κατάρτιση ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων που αφορούν το περιβάλλον και με την τροποποίηση όσον αφορά τη συμμετοχή του κοινού και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη των οδηγιών 85/337/ΕΟΚ και 96/61/ΕΚ του Συμβουλίου (ΕΕ 2003, L 156, σ. 17).

²⁷ Σύμβαση για την πρόσβαση σε πληροφορίες, τη συμμετοχή του κοινού και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα (ΕΕ 2005, L 124, σ. 4), η οποία εγκρίθηκε με την απόφαση 2005/370/ΕΚ του Συμβουλίου, της 17ης Φεβρουαρίου 2005 (ΕΕ 2005, L 124, σ. 1).

παρέχονται έγκαιρα και πραγματικά δυνατότητες να διατυπώνει παρατηρήσεις και γνώμες, όταν όλες οι επιλογές είναι ακόμη δυνατές και πριν από τη λήψη της απόφασης επί της αίτησης αδειοδότησης.

64. Οι απαιτήσεις αυτές δεν επιτρέπουν να λαμβάνεται οριστική απόφαση επί ορισμένων επιπτώσεων του έργου στο περιβάλλον πριν από τη διεξαγωγή της εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων και προτού δοθεί στο κοινό η δυνατότητα να εκφράσει τη γνώμη του για τις εν λόγω επιπτώσεις στο πλαίσιο της εκτίμησης αυτής. Τούτο διότι, στην περίπτωση αυτή, δεν θα ήταν πλέον δυνατές όλες οι επιλογές.

65. Περαιτέρω, το άρθρο 8 της οδηγίας ΕΠΕ προβλέπει ότι τα αποτελέσματα των διαβουλεύσεων και οι πληροφορίες που συγκεντρώνονται βάσει των άρθρων 5, 6 και 7 λαμβάνονται υπόψη στο πλαίσιο της διαδικασίας χορήγησης άδειας. Σύμφωνα με τη δεύτερη αιτιολογική σκέψη και την πάγια νομολογία, αυτό έχει την έννοια ότι, κατά τη διαδικασία λήψης αποφάσεων, η αρμόδια αρχή είναι αναγκαίο να λαμβάνει υπόψη όσο το δυνατόν πιο έγκαιρα τις επιπτώσεις στο περιβάλλον όλων των τεχνικών διαδικασιών σχεδιασμού και λήψης αποφάσεων, προκειμένου να αποφεύγεται εξαρχής η δημιουργία ρυπάνσεων ή οχλήσεων και όχι να καταπολεμούνται οι συνέπειές τους εκ των υστέρων²⁸.

66. Οσάκις οι αρχές αποφασίζουν όμως για ορισμένες περιβαλλοντικές επιπτώσεις χωρίς να έχει προηγηθεί η οικεία εκτίμηση, είναι προδήλως αδύνατο να έχουν λάβει υπόψη στην απόφαση τα αποτελέσματα των διαβουλεύσεων και τις πληροφορίες που συγκεντρώνονται²⁹.

67. Τέλος, στο πλαίσιο αυτό πρέπει επίσης να λαμβάνεται υπόψη η δικαστική προστασία που πρέπει να διασφαλίζεται κατά το άρθρο 11 της οδηγίας ΕΠΕ, μια διάταξη που επίσης θέτει σε εφαρμογή τη Σύμβαση του Aarhus. Κατά τη διάταξη αυτή, υπό ορισμένες προϋποθέσεις μπορεί να αμφισβητηθεί η ουσιαστική ή η διαδικαστική νομιμότητα αποφάσεων, πράξεων ή παραλείψεων που εμπίπτουν στις διατάξεις της οδηγίας ΕΠΕ περί συμμετοχής του κοινού.

68. Συνεπώς, η άδεια πραγματοποίησης έργου που χορηγείται κατά το άρθρο 2, παράγραφος 1, της οδηγίας ΕΠΕ αποτελεί απόφαση δυνάμενη να προσβληθεί με ένδικα βοηθήματα.

69. Είναι γεγονός ότι η οδηγία ΕΠΕ δεν προσδιορίζει τις συνέπειες που θα μπορούσαν να έχουν ορισμένα πορίσματα της εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων για την άδεια αυτή³⁰. Αντιθέτως, οι συνέπειες αυτές προβλέπονται σε άλλες διατάξεις, όπως τις σχετικές με την προστασία των ειδών στην οδηγία για τους οικοτόπους ή την οδηγία για τα πτηνά και στην αντίστοιχη μεταφορά τους στην εθνική νομοθεσία.

70. Κατά συνέπεια, η νομιμότητα της άδειας που προβλέπεται στο άρθρο 2, παράγραφος 1, της οδηγίας ΕΠΕ, η οποία χορηγείται βάσει εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, εξαρτάται από το κατά πόσον το επίμαχο έργο σέβεται αυτές τις άλλες διατάξεις για το περιβάλλον. Αν σε συνάρτηση με την εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων προκύψει ότι το έργο αντιβαίνει στις απαιτήσεις που τίθενται σε σχέση με το περιβάλλον από άλλες διατάξεις, η χορήγηση της άδειας αποκλείεται³¹.

²⁸ Αποφάσεις της 7ης Ιανουαρίου 2004, Wells (C-201/02, EU:C:2004:12, σκέψη 51), της 12ης Νοεμβρίου 2019, Επιτροπή κατά Ιρλανδίας (Windfarm Derrybrien) (C-261/18, EU:C:2019:955, σκέψη 73), και της 28ης Μαΐου 2020, Land Nordrhein-Westfalen (C-535/18, EU:C:2020:391, σκέψη 78).

²⁹ Πρβλ. απόφαση της 3ης Μαρτίου 2011, Επιτροπή κατά Ιρλανδίας (C-50/09, EU:C:2011:109, σκέψεις 81, 84 και 85).

³⁰ Βλ. τις προτάσεις μου στην υπόθεση Leth (C-420/11, EU:C:2012:701, σημείο 48).

³¹ Πρβλ. απόφαση της 28ης Μαΐου 2020, Land Nordrhein-Westfalen (C-535/18, EU:C:2020:391, σκέψεις 75 και 76), σε σχέση με την οδηγία για τα ύδατα.

71. Εξ αυτού συνάγεται ότι στον δικαστικό έλεγχο που προβλέπει το άρθρο 11 της οδηγίας ΕΠΕ περιλαμβάνονται κατ' ελάχιστον οι κανόνες του εθνικού δικαίου που θέτουν σε εφαρμογή τη νομοθεσία της Ένωσης στον τομέα του περιβάλλοντος, καθώς και οι κανόνες του δικαίου περιβάλλοντος της Ένωσης με άμεσο αποτέλεσμα³².

72. Δεδομένου ότι το δικαίωμα προσφυγής που κατοχυρώνεται στο άρθρο 11 της οδηγίας ΕΠΕ συνδέεται με τη σφαιρική εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, κατά τα λοιπά πρέπει να ασκείται με βάση τα αντλούμενα από την εν λόγω εκτίμηση πορίσματα. Τούτο διότι τα πορίσματα επιτρέπουν τον προσδιορισμό αντιρρήσεων που αφορούν το περιβάλλον και θα μπορούσαν να στηρίξουν τέτοια προσφυγή ή να καταδείξουν ότι δεν υφίσταται έρεισμα για την άσκησή της.

73. Τούτο δεν είναι συμβατό με τη λήψη *οριστικής* απόφασης ήδη πριν από τη διενέργεια της εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων όσον αφορά ορισμένες επιπτώσεις στο περιβάλλον. Ακόμα και αν υπήρχε δυνατότητα χωριστής αμφισβήτησης αυτού του τμήματος της απόφασης, η εν λόγω προσφυγή θα έπρεπε, κατά κανόνα, να ασκηθεί χωρίς τα πορίσματα της εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων.

74. Συνεπώς, τυχόν πρόωπη απόφαση επί ορισμένων περιβαλλοντικών επιπτώσεων έργου που υπόκειται σε τέτοια εκτίμηση δεν μπορεί παρά να είναι *προσωρινής* φύσεως. Οριστικές αποφάσεις μπορούν να λαμβάνονται μόνο βάσει της εκτίμησης και, κατά συνέπεια, υποχρεωτικώς σε χρόνο μεταγενέστερο αυτής. Επιπλέον, βάσει του άρθρου 11 της οδηγίας ΕΠΕ, πρέπει να είναι δυνατόν να προσβληθούν σε πλήρη έκταση και ανεξάρτητα από την προσωρινή απόφαση.

75. Ως εκ τούτου, η προσωρινή απόφαση μπορεί να μην παρέχει στον κύριο του έργου πλήρη ασφάλεια δικαίου σε σχέση με το αντικείμενό της και τα αποτελέσματα που επιφέρει, ωστόσο μπορεί να παρέχει ενδείξεις για το αν, με βάση τις πληροφορίες που έχουν παρασχεθεί, ορισμένες περιβαλλοντικές επιπτώσεις αποτελούν εμπόδιο για το έργο.

76. Σύμφωνα με τα στοιχεία από την αίτηση προδικαστικής απόφασης και τους ισχυρισμούς που προβάλλει η Cimenteries CBR, δεν αποκλείεται η βελγική νομοθεσία να πληροί τις απαιτήσεις αυτές. Τούτο διότι, σύμφωνα με αυτή, η αρχή που είναι αρμόδια για τη χορήγηση της σφαιρικής άδειας διατηρεί τη δυνατότητα να αξιολογεί αυστηρότερα τις επιπτώσεις που έχει στο περιβάλλον η εν λόγω εκμετάλλευση σε σχέση με τις παραμέτρους που καθόρισε η αρχή η οποία εξέδωσε την πρώτη απόφαση. Αν συντρέχει τέτοια περίπτωση, κατά τη χορήγηση της άδειας του άρθρου 2, παράγραφος 1, της οδηγίας ΕΠΕ, η εν λόγω αρχή μπορεί να λάβει δεόντως υπόψη τυχόν κινδύνους για την προστασία των ειδών, οι οποίοι προέκυψαν εν των υστέρων, στο πλαίσιο της εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Παρά ταύτα, διάφοροι μετέχοντες στην επ' ακροατηρίου διαδικασία υποστήριξαν ότι και η άδεια που χορηγείται στο πλαίσιο της νομοθεσίας περί προστασίας των ειδών μπορεί να καταστεί απρόσβλητη ανεξάρτητα από την εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων, κάτι που θα έθετε υπό αμφισβήτηση την πλήρη έννομη προστασία που προβλέπει το άρθρο 11.

³² Αποφάσεις της 12ης Μαΐου 2011, Bund für Umwelt und Naturschutz Deutschland, Landesverband Nordrhein-Westfalen (C-115/09, EU:C:2011:289, σκέψη 48), της 15ης Οκτωβρίου 2015, Επιτροπή κατά Γερμανίας (C-137/14, EU:C:2015:683, σκέψη 92), και της 8ης Νοεμβρίου 2016, Lesoochranárske zoskupenie VLK (C-243/15, EU:C:2016:838, σκέψη 59).

V. Πρόταση

77. Κατόπιν των ανωτέρω, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στην αίτηση προδικαστικής αποφάσεως ως εξής:

Δεν αντιβαίνει στην οδηγία 2011/92/ΕΕ για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον η πριν από την έκδοση της κύριας αποφάσεως, βάσει της οποίας ο κύριος του έργου αποκτά δικαίωμα πραγματοποίησής του, και η πριν από τη συμμετοχή του κοινού στο πλαίσιο της εκτίμησης των επιπτώσεων που θα έχει το έργο στο περιβάλλον λήψη προσωρινής αποφάσεως με την οποία επιτρέπεται η διατάραξη των προστατευόμενων ειδών στο πλαίσιο του συγκεκριμένου έργου.

Εντούτοις, η εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων που διενεργείται κατά τα άρθρα 3, 5, 6 και 7 της οδηγίας 2011/92 πρέπει να περιλαμβάνει τις επιπτώσεις του έργου σε προστατευόμενα είδη, ακόμη και αν έχει ήδη ληφθεί προσωρινή απόφαση επ' αυτών. Περαιτέρω, ανεξάρτητα από την προηγηθείσα απόφαση, οι αρμόδιες αρχές πρέπει να αρνούνται τη χορήγηση της προβλεπόμενης στο άρθρο 2, παράγραφος 1, της οδηγίας άδειας, αν από την εκτίμηση προκύπτει ότι το έργο δεν είναι συμβατό με τις διατάξεις περί προστασίας των ειδών. Η έγκριση παρέκκλισης από τις απαιτήσεις που τίθενται στο πλαίσιο της προστασίας των ειδών σε συνάρτηση με το έργο πρέπει εν κατακλείδι να μπορεί να προσβληθεί κατά τα προβλεπόμενα στο άρθρο 11 της οδηγίας βάσει της εκτιμήσεως των περιβαλλοντικών επιπτώσεων.